

הישיבה השלוש מאות שישים ואחת (שסא)

ביום א' בשבט התשע"ט (7 בינואר 2019) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים שולמית אליצור, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), יוחנן ברויאר, גיל הראבן, חיים כהן, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, אהרן ממון, שלמה נאה, יוסף עופר, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, שמחה קוגוט, מנחם קיסטר, אורה שורצולד, עפרה תירוש-בקר; החברים-היועצים חנוך גמליאל, אבי שמידמן; מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה וסמנכ"לית האקדמיה דורית לרר; המזכירה המדעית רונית גדיש וכמה מעובדי האקדמיה, ובהם עובדי המזכירות המדעית ברק דן, בת-שבע ורדי, שלו פרפל וטובה שטראוס שרברין; יועצי לשון ברשתות השידור; אורח: פרופ' שלמה אבינרי.

- סדר היום:**
- א. הרצאת פרופ' שלמה אבינרי על העברית והאנגלית במוסדות להשכלה גבוהה
 - ב. הודעה
 - ג. מילים בשימוש כללי
 - ד. אישור הודעת ועדת הדקדוק
 - ה. התחדשות אתרי האקדמיה ללשון העברית

א. הרצאת פרופ' שלמה אבינרי על העברית והאנגלית במוסדות להשכלה גבוהה

מ' בר-אשר: לפני כמה שבועות התכנסנו כאן לישיבת חירום והבענו את הסתייגותנו הנחרצת מתוכנית האוניברסיטה העברית לעבור בהדרגה להוראה באנגלית בתארים מתקדמים. בעקבות הישיבה התקשר אליי נשיא האוניברסיטה. בתחילה השיחה הייתה קשה, אחר כך מתונה. שוחחתי גם עם רקטור האוניברסיטה. שניהם ביקשו להרגיע את הרוחות, אבל הדאגה שלנו במקום. הם אומנם הבטיחו שלא יכפו הוראה באנגלית ואף ינסו לבלום אותה במידה מסוימת, אבל בה בעת אמרו שייענו לדרישה שתבוא מלמטה, כלומר מן החוגים השונים. כידוע בחוג ללימודי אסיה באוניברסיטה העברית כבר עברו להוראה באנגלית, ויש דרישה מצד חוגים אחרים לקיים חלק מהשיעורים באנגלית, ואני מדבר על הפקולטות העיוניות. בפקולטות הלא-עיוניות המעבר לאנגלית בלימודי התארים המתקדמים רחב בהרבה.

ישיבת המליאה הזאת תיפתח בדברים שיישא פרופ' שלמה אבינרי, חוקר מדע המדינה ותולדות הציונות. הוא התבטא בנושא כמה פעמים, וחשוב שהאקדמיה תשמע את דברו. אגב אורחא, זכור לי שכשהייתי יושב ראש ועדת המינויים באוניברסיטה, הוא התנגד בתוקף שיקודם חוקר במדעי החברה שלא היו לו פרסומים בעברית.

ש' אבינרי: אני מודה לכם על ההזמנה. זהו מפגשי השני עם המוסד הזה, ואספר תחילה על הראשון: למעשה לא היה זה עם האקדמיה כי אם עם ועד הלשון. בשנת 1950 הייתי נער בן 17, וכמו נערים אחרים בארץ באותה התקופה, החלטתי עם חבריי בגימנסיה לעברת את שם משפחתי, שהיה אז וינר. אומנם משפחתי לא באה מוינה, אבל הסביר לי פעם דב סדן שהשם וינר הוא שמם של צאצאי מגורשי וינה. עליתי עם הוריי לארץ לפני מלחמת העולם השנייה. כל שאר משפחתנו נספתה בשואה, וההחלטה לשנות את השם לא הייתה קלה. אבי הסתייג, אבל התעקשתי וביקשתי ממנו שנשנה אותו יחדיו. התנאי שהציב היה שהברות השם העברי ישמרו על הברות השם הלועזי. עם שם כמו וינר זה לא תנאי פשוט כל כך. הייתי אז מנוי על "לשוננו לעם", ופניתי לוועד הלשון בבקשה להצעות. כמובן כתבתי על התנאי של אבי. התשובה הפתיעה אותי: "יש לנו הצעה", נכתב לי במכתב שעודנו שמור עימדי, "וינר הריהו וינאי". בחוצפה של נער בן 17 הודיתי למי שכתב לי, אבל כתבתי שהתשובה אינה מספקת אותי: "אם וינר הוא וינאי, ברלינר הוא ברלינאי וורשבסקי הוא ורשאי", והוספתי: "זאת לא עברית, זאת אשדודית". נהגנו אז לקרוא בתנ"ך שני פרקים ביום. בספר איוב קראתי את הפסוק "בְּהִלּוֹ נָרוּ עָלַי רֵאשִׁי, לְאוּרוֹ אֶלֶךְ הַשֶּׁךְ" (כט, ג), ובהשראתו עלה בראשי השם אבינרי, כלומר 'אבי הוא נרי'. אבי באמת השפיע מאוד על חיי. הוא קצת התאכזב שמילאתי את תנאו אבל עמד בדיבורו, וכך היינו לאבינרי.

לגופו של דבר, אני חושב שיש מקום למאבק הציבורי, ולא רק בגלל תפיסת העולם של האקדמיה. לדברים האלה השלכות הרבה יותר רחבות. זה איננו עניין טכני אלא עניין מהותי שנוגע לזהותנו כחברה, כעם, כמדינה. במאבק הזה צריך להתמודד עם הגלובליזציה, שכל העולם היום לוקה בה או משלם את מחירה. יש לה הישגים גדולים, אבל יש גם מחירים. אינני חושב שאנחנו צריכים להמשיך כאן את מלחמת השפות של ערב מלחמת העולם הראשונה, אבל צריך להנחיל את התפיסה הדוגלת במחויבות לאומית לעמייתנו באוניברסיטאות.

בגלל ההישגים העצומים של האוניברסיטאות בארץ ובגלל הסדרי השכתון הנוחים והמיוחדים במינם שלנו, שאין כמותם בשום מדינה אחרת, חברי האקדמיה הישראלית מתברגים היטב בעולם האקדמי הבינ-לאומי. אנחנו חברים רפי זכויות ועתירי הישגים בעולם האקדמי הבינ-לאומי בכל מדד: מספר המחקרים והמאמרים, בולטות אנשי האקדמיה והחוקרים הישראלים בכל התחומים – ממדעי הטבע והרפואה ועד מדעי הרוח וכמובן מדעי היהדות – ללא שום פרופורציה למספרנו בעולם. לפני כמה זמן, כשהיה עמוס עוז בבייג'ין לקבלת אות כבוד, אמר לי מישהו בכדיחות הדעת: "יש דבר משותף לסינים וליהודים: יחד אנחנו 20% מתושבי העולם". יש לעם היהודי מורשת ויכולות מיוחדות. אחת התוצאות היא שחלק מחברינו באקדמיה רואים עצמם חברים אך ורק בקהילה האקדמית הבינ-לאומית. הם מתעלמים מן העובדה שכולנו חברים גם בקהילה הלאומית

המקומית, שהיותנו מורים, מרצים וחוקרים בירושלים או בתל אביב, בחיפה, בבאר שבע או בבר-אילן או בכל מקום אחר בארץ איננו רק עניין טכני. פעם, כשלימדתי באחת האוניברסיטאות בארצות הברית, עברה עמיתה מאוניברסיטת יל לאוניברסיטה אחרת. שאלתי אותה אם אין לה נאמנות מוסדית, והיא השיבה שלא. כך זה בארצות הברית. אבל אנחנו חברים גם בקהילה הלאומית, בקהילה של מדינת ישראל ושל עם ישראל. כוחות שונים פועלים נגד התפיסה הזאת, ואחד מהם הוא הסדרי השבתון הישראליים שכבר הזכרתי ושכולנו נהנינו וממשיכים ליהנות מהם. הם לא רק מרחיקים אנשים לשנים רבות מהארץ, אלא גם בהרבה מקרים פותחים פתח לירידה מהארץ. כשאדם מצליח לקבל מינוי כפרופסור אורח באוניברסיטה בחו"ל, מסיבות מוצדקות שונות – משפחתיות, כלכליות ואקדמיות – הוא ייטה להישאר שנה ועוד שנה ועוד שנה. מצד שני יש לנו עניין לא להתבוסס בביצה שלנו, ולכן האוניברסיטאות דורשות – ובצדק – שחבריה יפרסמו לא רק בעברית אלא גם בשפות אחרות, ובעיקר באנגלית, כדי שברעיונותיו ובמחקריו יוכלו לדון לא רק ידידיו, תלמידיו, מוריו ואויביו בציון אלא בכל העולם. הדרישה הזאת החלה כשהייתה בארץ אוניברסיטה אחת וטכניון, והקהילה האקדמית בארץ הייתה קטנה. גם היום יש בדרישה הזאת היגיון רב, אבל גם מחיר יש לה. יש חברים וחברות באקדמיה – ואני מדבר אפילו על המדעים העיוניים – שלא פרסמו שורה אחת בעברית. לפני הרבה שנים, כשעוד היינו מרצים צעירים, אחדים מאיתנו, ירמיהו יובל, דן הורוביץ, זאב שטרנהל, שלמה אהרונסון, אני ואחרים, החלטנו להשתדל שכל ספר שנפרסם בחו"ל בלועזית תצא לו גם מהדורה עברית. זה לא היה פשוט, אבל ברוב המקרים עמדנו בכך כי המחויבות שלנו היא גם לקהילה הלאומית שאנחנו חלק ממנה. ההוראה באנגלית היא כמובן מדרון חלקלק, ואמרתי את דעתי לראשי האוניברסיטה. אינני יודע אם שכנעתי אותם, אבל הלחץ עליהם צריך להימשך. אוניברסיטאות, ובכללן האוניברסיטה העברית שהיא ביתי, טוענות שאי אפשר להתעלם ממדדים כמותיים שאינם קשורים למוניטין של האוניברסיטה, של מחלקותיה או של מוריה. אחד המדדים הוא מספר התלמידים או החוקרים מחו"ל באותה אוניברסיטה. אחת האוניברסיטאות – ולא אנקוב בשמה – אף ניסתה להגדיל את מספר החוקרים הבין-לאומיים שלה באופן מלאכותי כדי להעלות את מעמדה הבין-לאומי: היא הפיצה חוזר בין מוריה ושאלה אם יש להם אזרחות שנייה כדי לרשום אותם כמורים בין-לאומיים לפי אזרחותם השנייה. זה אמצעי קיצוני ומכוער, אבל לא כל האמצעים כאלה.

הצורך למשוך מורים ותלמידים מחו"ל חשוב, אבל המדדים העיקריים הם עדיין המחקרים, הפרסומים, הפרסים והחברות באקדמיות לאומיות ובין-לאומיות. מספר התלמידים מחו"ל יכול להוסיף לדירוג 2%–3%, לא יותר. אבל כמו שקורה במקומותינו, אנשים נגררים אחרי זה כאילו הזנב מכשכש בכלב. זאת טעות; לא בזה יימדד המעמד הבין-לאומי של אוניברסיטה זו או אחרת. גם הרווארד ואוקספורד הן אוניברסיטאות בין-לאומיות, אבל הן לא צריכות לומר את זה; זה מובן מאליה.

אגב, בייחוד במדעי הרוח והחברה אפשר להיות אקדמאי מאוד מוצלח, מומחה בתחום ללא עוררין, מבלי להיות שותף לחיים האינטלקטואליים. החלק האינטלקטואלי של חברותנו באוניברסיטאות נגזר גם מהלשון שבה אנחנו כותבים. יש מדינות קטנות – ואנחנו מדינה קטנה – כמו הולנד או דנמרק או שוודיה, שבהן חלק גדול מאוד מבוגרי

בתי הספר התיכוניים דוברים שתיים או שלוש שפות בצורה רהוטה. אנשים מדברים שם אנגלית, גרמנית או צרפתית כאילו הייתה זו שפתם. צריך ללמד את מורינו ואת תלמידינו אנגלית, אבל כדאי שידעו לא רק אנגלית עסקית אלא שידעו גם משהו משייקספיר. לימוד האנגלית פותח אופקים; הוא איננו רק אמצעי אלא עניין מהותי, תרבותי. לכן חשוב שלימודי האנגלית בבית הספר התיכון יאפשרו לאנשים לקרוא לא רק כותרות או חוזה מסחרי אלא גם ממיטב ספרות העולם. הרעיון שההוראה באנגלית באוניברסיטה תקל על החוקר הצעיר לכתוב באנגלית מוטעה. החוקר הצעיר ידע לכתוב באנגלית אם ילמד אנגלית כמו שלומדים שפה זרה. זה לימוד שצריך להשקיע בו, זה יותר מסובך. אולם נטעה אם נחשוב שנצליח להגדיל את מספר התלמידים שלנו במדעי הרוח אם הלימודים בהם יהיו באנגלית. ללימודי סין או אסיה באמת באים תלמידים מסין. אינני יודע למה, אבל אני בטוח שלמשרד החוץ הסיני ולשירותי הביטחון הסיניים יש סיבה טובה לעודד זאת. אני שייך לדור שיצק מים על ידי מורים כמו יעקב טלמון, יהושע פראוור, יעקב כ"ץ, נתן רוטנשטריך, שבשבילם האוניברסיטה העברית, מדינת ישראל וארץ ישראל היו בית, לא רק מקום מפלט. מעמדם הבין-לאומי בא להם מהנושאים שעסקו בהם, נושאים שלא היו רק בעלי עניין לישראלים או ליהודים אלא לכל אדם אינטלקטואל ואקדמי בעולם. מרבית ספריהם נכתבו תחילה בעברית, והם תורגמו להרכה לשונות, והיו חלק מארון הספרים האקדמי והאינטלקטואלי של המחצית השנייה של המאה העשרים. מעמדם הבין-לאומי הקנה לאוניברסיטה העברית מעמד בין-לאומי, ולכך עלינו לשאוף. נגיע לזה לא אם נלמד את תלמידינו אנגלית; הם צריכים לדעת לכתוב בעברית ולא רק כיצד להתמודד עם בחינות. בדורי היינו צריכים להגיש מדי יום רביעי במשך ארבע שנים חיבור בעברית על ספר שקראנו. זה חייב אותנו גם לכתוב וגם לקרוא מדי שבוע. הרוח שכתבנו נידון גם מבחינת תוכנו וגם מבחינת לשונו. כשכך לומדים שפה אחת, לימוד של שפה אחרת קל יותר.

לכן אני רוצה לצרף את קולי לעמדה החשובה שיצאה מהאקדמיה ללשון העברית, ואני חושב שצריך להמשיך במאבק הזה ולהרחיב אותו. זה לא רק מאבק של האקדמיה ללשון העברית. זה לא מאבק על טהרנות לשונית, וזה לא מאבק לאומני. זה מאבק על הזהות שלנו כבני אדם. אנחנו בני אדם לא רק כפרטים, לא רק ביחסינו עם המשפחה ועם החברים אלא ביחסינו עם קהילה של אנשים שדוברים אותה לזון ומתייחסים לאותן אסוציאציות לשוניות והיסטוריות וחשים בבית לא רק בדל"ת אמות של בית אלא גם בדל"ת אמות של שפה. כמאמר ג'וזפה מציני, אחד מנביאי הלאומיות המודרנית וממקימי הלאומיות האיטלקית: "אני אזרח העולם באמצעות היותי אזרח ובן לעמי ולמולדתי". שני הדברים אינם כסתירה אלא משלימים זה את זה.

תורה רבה לכם על ההזמנה ועל הקשב.

הערת העורך: הדברים ראו אור גם בגיליון 64 של "אקדם", סיוון תשע"ט, עמ' 3, 6.

מ' בראש: פרופ' אבינרי הזכיר את סין, ואני אזכיר את יפן. ב-1994 היה ביפן כינוס של נשיאי אקדמיות ומכונים לאומיים לשפות. תוכנית הכינוס עצמה לא התפרסמה לפני פתיחתו. היו שם ארבעים נציגים של מדינות שונות. נכנסתי לאלם ההרצאות עם סגן הנשיא הסיני. הוא היה בן 90. שאלתי אותו היכן הנשיא, והוא ענה שהנשיא

בן 95 ולא יכול לבוא. הייתי בטוח שהוא יישא את הרצאת הפתיחה. להפתעתי הרצאת הפתיחה ניתנה לעברית, וביקשו שאשא את דבריי בעברית. לשם כך אף טרחו והביאו שני מתורגמנים; אחד מהם מוכר לציבור – צבי סדן. שאלתי את נשיא המכון היפני למה עברית, והוא השיב: העברית קיימת לפחות שלושת אלפים שנה והצלחתם להחזירה לחיים. אתם בוודאי גאים בזה. אני מודה מאוד לשלמה אבינרי. שמענו דברים נפלאים. יישר כוחך.

ב. הודעה

מ' בר-אשר: את ניהול הישיבה אני מעביר לאהרן ממך כי עליי לעזוב מסיבות אישיות. לפני כן אני מבקש להודיע שבשנת תשע"ט אסיים לערוך את כתב העת "לשוננו". משנת תש"ף יערוך אותו חברנו אהרן ממך.

ג. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

המילים שלהלן נדונו בוועדה למילים בשימוש כללי בישיבתה ביום כ"ג במרחשוון תשע"ט, 25 באוקטובר 2018.

1. מְשַׁחֵק, מְשַׁחֵקוֹת (gamer, gaming)
2. עֲשֵׂי (maker)
3. הַרְצָאת מְשָׁרָה (job talk)

רקע

1. מְשַׁחֵק, מְשַׁחֵקוֹת (gamer, gaming)
 גיימר (gamer) הוא חובב מושבע של משחקי חֲזִי (וידאו) ומשחקי מחשב המקדיש זמן רב למשחקים עצמם, לדיון בהם ולקריאה עליהם, והמילה גיימינג (gaming) מציינת את כלל הפעילות הקשורה לתחום זה של משחקים.
 הוועדה למילים בשימוש כללי הציעה את החלופות מְשַׁחֵק וּמְשַׁחֵקָא תמורת גיימר, ומְשַׁחֵקוֹת וּמְשַׁחֵקָאוֹת תמורת גיימינג. שתי ההצעות הוצגו לציבור ולחברי עמותת הגיימינג התחרותי בישראל. לאחר הפרסום של האקדמיה גם אתר Ynet העלה סקר עצמאי בעניין זה.
 הגיימרים המקצועיים העדיפו את הצורה משחקאי (על דרך שחמטאי), והסקר שנערך ברשתות החברתיות ובאתר האקדמיה העלה שיש העדפה קלה לצורה משחקן. ההיענות בהצעות הייתה גבוהה מאוד, וגם התגובות במרשתת היו סוערות: מגיבים רבים טענו כי אין צורך במילה מיוחדת לגיימר ומספיקה המילה המשמשת שחקן (ולשם הבהרה: 'שחקן משחקי מחשב', 'שחקן מקצועי וכיו"ב); אחרים, ובהם מצביעי הסקר של Ynet, טענו כי יש להשאיר את הצורה הלועזית גיימר, מכיוון ששום חלופה

עברית לא תצליח להשתרש בדיבור היום-יומי בקרב הצעירים, שהם חלק הארי של הגיימרים בארץ.

הוועדה הסכימה כי אין להשאיר את המונח הלוועזי גיימר. כמו כן הוסכם כי המילה הקיימת שחקן איננה אפשרות סבירה שכן המילה משמשת כבר שנים רבות לצד גיימר, ובכל זאת לא הצליחה לדחוק את הגיימר ממקומו. בדיון החוזר נבחרה הצורה מְשַׁחֵקָן.

2. עֵשֶׂין (maker)

מייקרים (makers) הם אנשים פרטיים יצירתיים וחובבי טכנולוגיה הממציאים ובונים דברים בעצמם. המייקרים משלבים ביצירותיהם טכנולוגיות מתקדמות ומלאכות מסורתיות: מחשבים ומדפסות תלת-ממד לצד פטיש, מסמרים ודבק.

בשנים האחרונות תנועת המייקינג (making) הולכת ורווחת בעולם: קהילות מייקינג שיתופיות, ירידים ואף תוכניות לימוד לבתי הספר המבוססות על עקרונות התנועה – סקרנות, חקר, עבודה עצמאית ומשותפת וטכנולוגיה.

חברי הוועדה הציעו שתי חלופות אפשריות למונח הלוועזי: עשיין ויוצֵרָן. ההצעה יוצרן זכתה לתמיכה גדולה יותר בוועדה אבל לא בקרב מייקרים מקצועיים בנימוק שאינה משקפת את הכלליות ואת הפשטות של המונח הלוועזי; המייקרים עצמם העדיפו את הצורה עשיין. בעקבות זאת פנתה הוועדה גם לציבור בבקשה להצעות לחלופה עברית תמורת מונח זה, בלי להציע חלופות מטעמה. שלוש ההצעות המובילות שהגיעו לאקדמיה הן עשיין (148 מציעים), יוצרן (50 מציעים) ויצירן (32 מציעים).

לצד הצורה עֵשֶׂין הוסכם בוועדה שיוצגו במליאה גם ההצעות מן השורש יצ"ר: יוצֵרָן, יצִירָן, יצִירָי.

3. הַרְצָאת מְשַׁחֵקָ (job talk)

המונח משמש בעיקר בעולם האקדמי, ומציין מבחן קבלה למשרת הוראה בדמות הרצאה המאפשרת לסגל להתרשם מן המועמד. הוסכם שיש למצוא מונח המבדיל את הרצאת המועמד למשרת הוראה מהרצאות אקדמיות אחרות שהן בגדר מבחן, כמו הרצאות סטודנטים.

א' ממן: בסעיף של מילים בשימוש כללי מובאות לדיוננו שלוש מילים. יושב ראש הוועדה ומרכזת הוועדה אינם פה, ואבקש מהמזכירה המדעית להציגן.

ר' גדיש: המידע על המילים וההצעות מצוי כולו לפניכם. הוועדה סבורה שרצוי לקבוע ל-gamer חלופה עברית שונה מהמילה הרגילה שחקן. השאלה העיקרית היא אם יהיה זה מְשַׁחֵקָן כמו כדורגלן או מְשַׁחֵקָי כמו שחמטאי. כך או כך אני מקווה שהמילה העברית תצליח לשרש את גיימר ושמשחקנות – את ענף הגיימינג.

maker, הבונה דברים בעצמו, מוכר קצת פחות, אבל היום כבר יש חוגים במתנ"סים לתחום הזה. באנגלית זו מילה פשוטה מאוד, ובהתאם הציעה הוועדה ואף הציבור את עשיין. גם הצעות מן השורש יצ"ר – יוצֵרָן, יצִירָן או יצִירָי – באות בחשבון.

המונח האקדמי מן השנים האחרונות job talk מוכר כאן לרבים. ההצעה הרצאת מְשַׁחֵקָ של חבר הוועדה אבשלום קור נראתה לוועדה.

א' שורצולד: אני בעד עשיין. יוצֵרָן מתקשר אצלי עם פרודוקטיביות.

ש' אליצור: הפועל עשה בעברית הוא פועל רחב ביותר, ולאוזניי במקרה הזה השימוש בשורש עש"י כתרגום מאנגלית אינו מצלצל היטב. משמעות השורש עש"י אינה מובחנת כאן דייה.

א' ממז: גם באנגלית הפועל make רחב מאוד.

י' ברויאר: הבעיה היא שעשה בעברית כולל גם את make וגם את do.

י' עופר: ראשית אני רוצה לשבח את עריכת המשאלים המוקדמים בקרב קהלים רחבים. הם נותנים לנו מושג על רחשי הציבור, ונראה לי שסיכויי ההצלחה של ההצעות שמתקבלות עולים.

אני מעדיף את משחקאי. קרבתו לשחמטאי מוסיפה לו יוקרה, ואינני מתפלא שהגימרים ביכרו אותו. הסיומת ׀ן נראית לי אוטומטית ושחוקה מדי.

י' בן-טולילה: גם אני תומך במשחקאי. הסיומת ׀ן יכולה לציין תכונה, כמו בטלן, ויכול להשתמע מכך שמשחקן הוא 'מכור למשחקים'. לעומת זאת הסיומת ׀אי מציינת עיסוק.

מ' קיסטר: האם האגודה לגיימינג הבטיחה שתשנה את שמה גם לזה וגם לזה?

ר' גדיש: הם שיתפו פעולה והציעו הצעה משולבת: משחקאי אבל משחקנות.

מ' קיסטר: והם מוכנים להמיר את שמם לאגודה למשחקנות?

ר' גדיש: אינני יודעת.

מ' קיסטר: עמדתם חשובה מאוד. אם ימשיכו לשתף פעולה, הם הערוץ הסביר לקליטת החלופה שתיקבע. ההבדל בין משחקאי למשחקן אינו גדול, ואם לאגודה יש העדפה והם מוכנים לאמץ את השינוי, הייתי שוקל את דעתם בכובד ראש.

ר' גדיש: משחקן כמו שחקן מסתיים ב־ן ולכן טבעי מאוד. השם המופשט – גם לפי עמדת האגודה – אמור להיות משחקנות. זאת ועוד, יש בעיה בבעלי מקצוע המסתיימים ב־אי שהרכבה פעמים נהגים ב־אי.

א' ממז: אם אין דוברים נוספים על איזו מן ההצעות, אני מציע שנעבור להצבעה.

הצבעה

בעד הצעת הוועדה מְשַׁחֵק, מְשַׁחֵקוֹן, מְשַׁחֵקוֹתוֹן – 13

בעד מְשַׁחֵקאי, מְשַׁחֵקאות – 4

בעד מְשַׁחֵק, מְשַׁחֵקוּת – 2

הוחלט: מְשַׁחֵק (gamer), מְשַׁחֵקוּת (gaming).

בעד הצעת הוועדה עֲשִׂין – 14

בעד יוֹצֵר – 2

הוחלט: עֲשִׂין (maker).

בעד הַרְצָאת מְשָׁה – פה אחד

ט' שטראוס שרברין: האם לצד עשיין תהיה גם עשיינות?

א' ממזן: כן, זה כמעט אוטומטי.

ד. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק

1. במילים לועזיות באות ג' [g] לא יסומן דגש קל, למשל: ג'וינגל.
2. אותיות ב, פ (וכן כ) בראש שמות זרים שומרות בדרך כלל על הגייתן זו גם אחרי אותיות וכל"ב. וואולם הרוצה לרפות אותן הרשות בידו, למשל: ופריז, בבריטניה.
3. בתעתיק המנוקד מערבית לעברית לא תנוקדנה ד, ת בדגש קל בראש המילה או אחרי שווא, למשל: דחלאן, תופיק, מג'דל שמש, אב'תסאם.
4. בבניין קל כשפ' הפועל אל"ף, צורות נוכחת, נוכחים ונסתרים בפתח על דרך תאספי יאספו שבמקרא כשרות (לצד תאספי יאספו).
5. בנטיית המילה בלדר הקמץ מתקיים; בנטיית גזבר, טפסר – מתקצר.
6. הצורות לנוכחת הנד, עודד טובות לשמש לצד הצורות המקראיות הנד, עודד.
7. צורת הרבים של כבשה היא גם כבשות וגם כבשים. [שינוי החלטה]
8. לצד צורות הרבים הרגילות של שמות תואר מל"י, כגון פורים, יפהים (מן פורה, יפהה), אפשריות גם צורות ארוכות כגון פורים, יפהים.
9. הטעמת שְׁכוּי בעברית ימינו מלרע. הערה: בכתבי יד מדויקים של המקרא הטעמת המילה מלעיל.
10. חילופי גזרות:
- א. מן השורש החדש ז"ח נגזרים בעברית ימינו הפעלים זח (כגון תזוח דעתו), הזיח. הפועל הזח (מגזרת ע"ע) הוא הצורה הספרותית.
- ב. הפועל הגס (מן השורש גס"ס) נוטה גם על דרך ע"ו (הגיס) בשתי המשמעויות (גם הגסת הדעת וגם הגסת הקדרה).

ג. השורש מש"ש בבניין נפעל נוטה על דרך ע"ו (נמוש).

11. צורת הבינוני של הפועל אָפַס היא אָפַס בלבד (ולא אופס).

רקע

1. אי־סימון דגש קל במילים לועזיות באות ג' [g], למשל: ג'וֹנְגֵל (הבהרה לסעיף 5.2, כלל ח)

החלטה זו תבוא כהשלמה להחלטה קודמת בעניין דגש באותיות גד"ת במילים לועזיות: האותיות גד"ת באות דגושות (בדגש קל) או רפויות על פי כללי העברית. עם זאת לא יבוא דגש קל באותיות גד"ת בבואן בסוף המילה לאחר שווא נח, למשל: דִּיּוֹיִדְנָד, פִּירוֹרְג, אַפְרָטְהִיד.

2. האפשרות לרפיון אותיות ב"פ בשמות לועזיים אחרי אותיות וכל"ב (תוספת לסעיף 5.1, כלל ז ותוספת הערה לכללי התעתיק מלועזית לעברית)

מדובר בהרחבת הכלל שאושר לאחרונה (בישיבה שנח, תשע"ח) ולפיו אפשר לרפות את ב"פ במילים זרות לאחר וכל"ב. ההרחבה היא בין היתר על פי המצוי במקרא בשמות דוגמת בָּבֶל, פְּרָעָה, כְּרֶשׁ.

3. אי־סימון דגש קל בתעתיק מערבית לעברית באותיות ד, ת, למשל: דְּחָלָאן, תְּוֹפִיק, מְגִ'דֵל שְׁמֵס, אֲבֵתְסָאם (הבהרה לכללי התעתיק)

בכללים הדבר לא נאמר במפורש אלא במשתמע: נאמר רק שהתעתיק המנוקד של האותיות ב, כ, הוּא ב, כ. מכפל (שדה) מצוין באותיות ד, ת בדגש (לעומת ב, ג', ד', כ, פ, ת', שבהן הוא מצוין בשדה).

4. פועלי פ' הפועל אל"ף – צורות כגון תְּאֶסְפִי יֶאֱסֹפוּ כשרות (שינוי בכלל ג) (2) בסעיף 3.2) בסיוון תשמ"ו (בישיבת המליאה קע"ט–ק"פ) התקבלה ברוב קולות ההצעה כי תחילית עתיד בניין קל לפני פ' הפועל אל"ף עיצורית תנוקד בסגול בכל הנטייה. עיקר הדיון לא נסב על צורות הנוכחת, הנוכחים והנסתרים דווקא, אלא על השאלה אם התחילית תנוקד בסגול או בפתח, אך בסופו של דבר עמדו להצבעה שלוש אפשרויות: הצעת ועדת הדקדוק (סגול בכל הנטייה), הצעת דותן (פתח, למעט בגוף מדבר), הצעת טל (נטייה מעורבת – לפי המקרא). קבלת עמדת הוועדה משמעה שגם הצורות שאינן מוטעמות בע' הפועל מנוקדות בסגול. עד אותה החלטה נלמדה בבית הספר נטייה מעורבת: אֶאֱסֹף תֶּאֱסֹף תֶּאֱסֹף יֶאֱסֹף תֶּאֱסֹף נֶאֱסֹף נֶאֱסֹף תֶּאֱסֹפְנָה יֶאֱסֹפוּ. נטייה זו מתאימה יותר למצוי במקרא: אומנם במקרא כשההטעמה איננה בע' הפועל (והיא בשווא), יש גם וַיֶּאֱמְצוּ, וַיֶּאֱרְבוּ (2x), (ו) וַיֶּאֱשְׂמוּ (5x), אך מצד שני תֶּאֱסֹפִי יֶאֱסֹפוּ (10x), תֶּאֱרְגִי, יֶאֱרְכוּ, וכך תמיד בהצטרף כינויי מושא, כגון יֶאֱסֹפְנִי, יֶאֱסֹפְדִי, יֶאֱסֹפְהוּ, יֶאֱסֹפְהָ, יֶאֱסֹפְם; וַתֶּאֱסְרְהוּ, יֶאֱסְרְנִי, וַיֶּאֱסְרוּהוּ, וַיֶּאֱסְרוּם. ועדת הדקדוק החליטה להתייר את הנטייה המעורבת בהסתמך על המקרא, על מסורת הלימוד בבתי הספר ועל המציאות הלשונית בקרב דוברים המקפידים על לשונם.

הנוסח המוצע: [בבניין קל] לפני פ' הפועל אל"ף בסגול אותיות ית"ן והלמ"ד בשם הפועל מנוקדות בסגול, כגון יֶאֱסֹף תֶּאֱסֹפִי יֶאֱסֹפוּ לֶאֱסֹף; יֶאֱרֹךְ יֶאֱרְכוּ. גם צורות נוכחת, נוכחים ונסתרים בפתח על דרך תֶּאֱסֹפִי יֶאֱסֹפוּ שבמקרא כשרות.

5. הקמץ בשמות בְּלָדָר, גְּזָבָר, טַפְסָר (שמות המסתיימים ב־ךְ – כלל יב(2) בכללי הקמץ) המילה בְּלָדָר נשאלה ללשון חכמים מן הלטינית מן veredarius; veredus בלטינית הוא 'סוס דואר', וכמוה כמילה לְבָרָר (מן librarius). לעומתה המילים השאולות טַפְסָר (או טַפְסָר, מאכדית), גְּזָבָר (מן הפרסית דרך הארמית) משמשות כבר במקרא: "פְּקְדוּ עֲלֶיהָ טַפְסָר" (יר' נא, כז), "וְטַפְסָרֶיךָ כְּגוֹב גְּבִי" (נחום ג, יז); "מִתְרַדֵּת הַגְּזָבָר" (עז' א, ח), "לְכָל גְּזָבָרִיא" (עז' ז, כא). בשני המקרים הסיומת ךְּ איננה הצורך הסופי המציין עיסוק או תכונה. במילה טפסר המילה מתקצרת כבר במקרא (אף יותר מן המצופה). הנוסח המוצע: הקמץ מתקיים בשמות המסתיימים בצורך הסופי ךְּ והמציינים עיסוק או תכונה. למשל: סַנְדָּלָרֶיכֶם, סַמְרָטוּטָר סַמְרָטוּטָרִי, בִּמְרָ בִּמְרָרִי, וכן בשמות בְּלָדָר בְּלָדָרִי, לְבָרָר לְבָרָרֶיכֶם, קִיסָר קִיסָרִי. אבל: אוֹלָר אוֹלָרֶיכֶם, סוּדָר סוּדָרִי, סִינָר סִינָרִי, קוֹלָר קוֹלָרִי, עֶכְבָּר עֶכְבָּרִי ואף גְּזָבָר גְּזָבָרִי, טַפְסָר טַפְסָרִי (או טַפְסָר טַפְסָרִי).

6. הַנְּדָ, עוֹדָ (תוספת לסעיף 2.4.5 – ניקודן של מילים אחדות) במקרא רק הַנְּדָ (7 פעמים, למשל בבראשית טז, יא) ופעם אחת עוֹדָ (מלכים א א, יד). ועדת הדקדוק החליטה ששניית הַנְּהָ, עוד עם כינוי הנוכחת תהיה גם כשתייה הרגילה של שמות העצם וכרגיל בפי דוברי העברית בימינו, ולא דווקא כשתיית מילות היחס ב', ל', את, עם. צורה כפולה כזאת מצויה במקרא: כוֹלָךְ וגם כוֹלָךְ. הנוסח המוצע: לצד הצורות המקראיות לנוכחת הַנְּדָ, עוֹדָ טובות לשמש גם הַנְּדָ, עוֹדָ.

7. צורת הרבים של כבשה (שינוי סעיף 2.3.10, כלל ט) הכלל הקיים: צורת הרבים של כְּבִשָּׁה היא כְּבִשׁוֹת (ולא כְּבִשִּׁים). כלל זה יסודו בהחלטה (ישיבה רכה, תשנ"ו): המילה כבש מינה הדקדוקי זכר, ולפיכך יש לומר 'חמישה כבשים' (ולא 'חמש כבשים'). הבא לציין כבשים ממין נקבה יאמר 'חמש כבשות'. ההחלטה עולה בקנה אחד עם השימוש בכבשים וכבשות במקרא ובשאר המקורות (אך אצל י"ח ברנר: "הכבשים נחשבות לתמימות"). עם זאת השימוש בכבשות נדיר מאוד – גם במקרא (רק בסיפור אברהם ואבימלך בבראשית כא), גם בספרות שאחריו וגם בימינו. כבשים משמשים או לזכרים בלבד או לכבשים וכבשות גם יחד, כגון "חגיגה היתה באה מן הבקר ומן הצאן ומן הכבשים ומן העזים ומן הזכרים ומן הנקיבות ונאכלת לשני ימים" (משנה פסחים ו, ד).

ואולם בעברית ימינו כבשים נתפסת גם כצורת הרבים של כבשה, אולי בהשפעת השם הקיבוצי עיזים (למשל 'עדר כבשים' ו'עדר עיזים'), הנתפס בימינו כנקבות בלבד. אחד השיקולים שעלו בוועדה היה שהריבוי יִים רגיל בעברית לצמחים ולבעלי חיים, ויש היגיון בתפיסת כבשים כיונים, נמלים או תאנים ושעורים. על כן במוצרי חלב מדובר בגבינת כבשים ובחלב כבשים ולא בגבינת כבשות או בחלב כבשות. השינוי המוצע: צורת הרבים של כְּבִשָּׁה היא גם כְּבִשׁוֹת וגם כְּבִשִּׁים.

8. צורת הרבים של שמות תואר מגזרת ל"י (תוספת כלל לסעיף 2.3.9) יוסף קלוזנר פסל את צורת הרבים פוריים כפי שפסל גם את שם התואר פוֹרִי ('סופר פורי'), גזירה לאחור מן פוֹרְיָה ("טעויות-סופרים ותיקון סופרים" בתוך העברית החדשה

ובעיותיה, 1957, עמ' 171). חברי ועדת הדקדוק סברו שבמערכת המרובעת של שמות תואר מגזרת ל"י, כגון פוֹרְהָ, יש מקום לשתי הדרכים: פוֹרְהָ פוֹרְהָ פוֹרוֹת; פוֹרְהָ פוֹרְהָ פוֹרְיִים פוֹרְיִים.

הנוסח המוצע: לצד צורות הרבים הרגילות של שמות תואר מל"י, כגון פוֹרְהָ, יִפְהַפְיִים (מן פוֹרְהָ, יִפְהַפְיִים), אפשרויות גם צורות ארוכות כגון פוֹרְיִים, יִפְהַפְיִים.

9. הטעמת המילה שְׁכָוִי

במקרא פעם אחת – במלעיל (בכתבי היד המדויקים): "אוּ מִי נָתַן לְשָׁכְוִי בִינָה" (איוב לח, לו). מצד שני יש סידורים (כגון 'רינת ישראל') שבהם מסומנת הטעמת מלרע במילה זו בברכת השחר "הנותן לשכוי בינה". המילונים חלוקים בשאלה זו. המילה שְׁכָוִי משמשת גם במונחי האקדמיה בשמות עופות כגון שכווי הצפון, שכווי יערות ושכווי ענק. הנוסח המוצע: הטעמת שְׁכָוִי בעברית ימינו מלרע. הערה: בכתבי יד מדויקים של המקרא הטעמת המילה מלעיל.

10. חילופי גזרות

א. השורש החדש זו"ח

השורש המקורי הוא זח"ח על פי יִזַּח במקרא (שמות כח, כח; לט, כא). בלשון חכמים משמש השורש גם בקל וגם בהפעיל. הצורות בקל 'זחה דעתו', 'תזוח דעתו' וכיו"ב נקשרות אל 'זחוח דעת' ו'זחחות דעת'. ואולם בהפעיל כל הצורות במאגרי המילון ההיסטורי (מתועדות בעיקר צורות בינוני) נכתבות ביו"ד (כך עד ספרות ההשכלה). במילוני העברית החדשה ניתן לצד השורש זח"ח גם זו"ח, ובמונחי האקדמיה למונחים יִזַּח (ספרנות תשס"ד, תקשורת תשע"ב) וזִיחָה (קרקע תשכ"ו, הנדסת דרכים תש"ן) נקבע השורש זו"ח. לאור זאת מוצע: מן השורש החדש זו"ח נגזרים בעברית ימינו הפעלים זָח (כגון תזוח דעתו), הִזַּיַּח. הפועל הִזַּיַּח (מגזרת ע"ע) הוא הצורה הספרותית.

ב. הִגַּס, הִגִּיס

לפועל הִגַּס (מן השורש גס"ס) כמה משמעויות; שתיים מהן קשורות אל גסות (הגסת הדעת) ואל בחישה (הגסת הקדרה). ואולם אף כאן הכתיב הרגיל של הפעלים האלה במקורות הוא ביו"ד (הגיס) וההגייה הרווחת על דרך ע"ו. הוועדה החליטה שאין פֶּסוּל במקרה הזה במעבר מנטייה על דרך הכפולים לנטייה על דרך ע"ו. לפיכך מוצע: הפועל הִגַּס (מן השורש גס"ס) נוטה גם על דרך ע"ו (הִגִּיס) בשתי המשמעויות (גם הגסת הדעת וגם הגסת הקדרה).

ג. נְמוּשׁ (מש"ש נפעל)

השימוש בפועל החדש נימוש 'שמיששו אותו' (מש"ש נפעל על דרך ע"ו) רווח בעולם הרפואה, כגון 'נימוש גוש'. הוועדה ראתה בו מקרה נוסף של מעבר מגזרת הכפולים לגזרת ע"ו (דוגמת נימוק לצד נמק). כבר במקרא השורש מש"ש נוטה על דרך ע"ו: וְהִמְיִשְׁנִי (שופטים טז, כו), מִיִּשְׁוֹן (תהלים קטו, ז).

11. הבינוני של אָפַס

הפועל אָפַס הוא פועל מצב: "אָפַס כְּסָף" (בראשית מז, טו–טז). מכאן שיש לומר 'הסיכויים הולכים וְאָפַסִים' (ולא 'הולכים ואופסים').

א' ממז: על הודעת ועדת הדקדוק לא קמו משיגים, והיא מתאשרת בלי הצבעה. אושרה הודעת ועדת הדקדוק.

ה. התחדשות אתרי האקדמיה ללשון העברית

א' ממז: על התחדשות אתרי האקדמיה נשמע שתיים: את רונית גדיש ואת דורית לרר.

ר' גדיש ודבריה מלווים בהקרנת צג המחשב: הפעם הזאת אציג את אתר מונחי האקדמיה החדש שעלה לפני כשנה. איסוף כל מונחי ועד הלשון והאקדמיה למאגר אחד התחיל לפני הרבה מאוד שנים בכרטסת ידנית. היה זה עידן אחר. במחשב החומר נמצא למן תחילת שנות התשעים, ובשנת 2001 הוא עלה לראשונה למרשתת. מאז הוא עומד לרשות הציבור.

בשנים האחרונות הרגשנו חוסר נחת מאתר המונחים, וגם כמדורר המחשוב וגם במזכירות המדעית נעשתה עבודה רבה ומורכבת כדי לפתח אתר חדש. השאיפה הייתה שהמאגר יענה על שתי מטרות שונות: האחת – לתת לציבור מידע שימושי על המונחים התקניים והמעודכנים שאנחנו רוצים שישתמש בהם; השנייה – לא לאבד את המידע ההיסטורי שהמאגר הזה מכיל. זאב בן-חיים ראה בכל החומר שוועד הלשון והאקדמיה קבעו בתחום המינוח חלק בלתי נפרד מן המילון ההיסטורי, ואכן יש במאגר המונחים תיעוד היסטורי על התהוות המינוח בעברית החדשה. דוגמה לכך היא סדרת מילוני מתמטיקה משנת תרע"ב עד לשנת תשמ"ה. אפשר לעקוב אחר התקבלות המונחים והשתנותם: איך מְדַרְגָה משנת תרע"ב הייתה לְחִזְקָה, איך יָד הייתה לְגֹרֶם, איך הַפְמָה וְהַמְנָה היו לְמוֹנָה וּמְכַנָּה ועוד. מונחים אחרים כמו חיבור וחיסור, שברים פשוטים ומדומים נקלטו. כשאנחנו קובעים מונחים, ההנחה היא שחלקם ייקלט וחלקם לא ייקלט, ושבמקרה הטוב ייקלטו מונחים עבריים אחרים תחתם.

השינויים שעלינו לעדכן אינם רק בתחום המינוח אלא גם בתחום הצורות והניקוד. למשל המונח המתמטי שנקבע במילון משנת תרע"ב היה אַרְבַּע מְלֵאכּוֹת הַחֶשְׁבוֹן. מְלֵאכּוֹת היא צורת הנסמך רבים במקורותינו. ואולם בשנת תשנ"ח החליטה האקדמיה שצורת הרבים של מְלֵאכּה הוא מְלֵאכּוֹת – גם בנסמך. אם כן המונח התקני צריך להיות אַרְבַּע מְלֵאכּוֹת הַחֶשְׁבוֹן. אך עוד קודם לכן כבר הוחלט כי מלאכות חשבון תהיינה פעולות חשבון. אם כן האתגר הוא להציג במאגר המונחים את שתי הצורות – המקורית והמעודכנת – ואת שני המונחים – המיושן והמעודכן – מבלי להטעות את הציבור. אם איכנס למונחי האקדמיה, אמצא את המונח על נקלה. חידוש נוסף באתר המונחים החדש הוא הכתיב המלא שניתן לכל המילים. וכך החיפוש אפשרי לפי הכתיב המלא ולא רק לפי הכתיב הדקדוקי, שאינו ידוע לציבור. המידע שמתקבל מסודר בסדר כרונולוגי – מהחדש לישן, כלומר המונחים למעלה, הנראים תחילה, הם המעודכנים ביותר. אתם יכולים לראות שכל המידע ניתן בבהירות יחסית למעיין: הוא יכול לראות שארבע פעולות החשבון הוא המונח המעודכן; הוא יכול לראות את המונח המיושן ארבע מלאכות החשבון ולהבין מה הצורה התקנית – הניתנת כברירת המחדל – ומה הניקוד שניתן לה במקור.

עליי לציין שלא היינו צריכים לתקן כל מונח ומונח. במשך חודשיים וחצי עבר בשבילנו רפי מוזס ועדכן את הצורה התקנית של כל מילה ומילה. וכך לאחר שעדכן פעם אחת שהאל"ף של המילה אלקטרוני מנוקדת בצירי ולא בחטף סגול, התעדכנו מאליהם כל המונחים שבהם התיבה הזאת.

אחד היתרונות של האתר החדש הוא שהמונחים והמילונים מקושרים זה לזה. וכך אם חיפשתי את המונח ארבע מלאכות החשבון, שנקבע בשנת תרע"ב, וגיליתי שהמונח המעודכן ארבע פעולות החשבון כבר נקבע כחלופה לו בשנת ת"ש, אני יכולה ללחוץ על החלופה הזאת ולמצוא שהיא לבדה נקבעה פעם נוספת – במילון משנת תשמ"ה. בכל עת אני יכולה גם ללחוץ על הקישור למילוני המתמטיקה השונים ולראות את המילון כולו. וכמוכן גם המונחים באנגלית מקושרים זה לזה.

לבסוף אראה לכם את המונח חֲטָטָה, הידוע כפצעי בגרות. המונח נקבע ברשימת מונחים ברפואת העור בשנת תשע"א, והוא החליף את המונח חֲזִיזִית משנת תשנ"ט. המחפש את המונח העברי ואינו יודע מהו, יכול לא רק למצוא בעזרת המונח הלועזי acne; גם אם יכתוב בעברית אקנה וגם אם יכתוב פצעי בגרות, ימצא את מבוקשו בעזרת הפניה. בדרך זו אפשר – אם נרצה – גם להוסיף לחיפוש הזה את האפשרות חצ'קונים. עיניכם הרואות שהציבור יכול לחפש את מונחינו גם בעזרת מילים שאינן מונחים רשמיים ואינן מצויות כלל במאגר.

האפשרויות מרובות, ויש מה לשכלל. דורית לרר תדווח לכם כעת על הפיתוחים שבהם עסוק מדור המחשוב לאחרונה ושבגינם נפסק לפי שעה פיתוח האתר הזה.

ד' לרר: אמשיך מהנקודה שבה עצרתי לפני שמונה שנים בדיוק, בשבט תשע"א. אז דיברתי על מפעל המילון ההיסטורי וסיפרתי שאיחדנו את ערכי הספרות העתיקה עם ערכי הספרות החדשה. היום זה נראה מובן מאליו שכשמחפשים ערך באתר "מאגרים" מקבלים תוצאה מכל המילון ההיסטורי. קשה להעלות על הדעת שזה לא היה כך תמיד. אבל כבר אז הבנו שזה רק הצעד הראשון, ושהדבר הנכון הוא לאחד ערכים לא רק של המילון ההיסטורי אלא של כל המידע שיש לנו באקדמיה על המילים – ממאגר המונחים, מההחלטות בדקדוק על מילים מסוימות, ממפתחות לשוננו, שהם מפתחות למילים, ומתשובות והסברים שנכתבים לאתר האקדמיה במזכירות המדעית.

השאלה המרכזית הייתה כיצד להתגבר על הקשיים הרבים באיחוד מאגרים כל כך שונים זה מזה; הרי רק בקושי רב אוחדו שני מאגרים אחים – מאגר הספרות העתיקה ומאגר הספרות החדשה של המילון ההיסטורי – ואיך ייעשה הדבר במאגרים שמאפייניהם שונים כל כך? הינה דוגמה: במאגר המונחים של האקדמיה הפועל דְּבַר, הבינוני מְדַבֵּר ושם הפעולה דְּבוּר הם שלושה ערכים שונים ושלושתם מנוקדים, ואילו באתר "מאגרים" שלושתם הם ערך אחד המוצג על ידי שורש ובניין. השוני היה מבהיל והרעיון בגדר משאלה. היו גם הבדלים בחלוקת הערכים למשמעויות, למשל במילון ההווה, ששולב באתר האקדמיה (ראו בהמשך), למילה כוכב שתי משמעויות: כוכב, גרם שמיים' וכוכב, כינוי לאדם מצליח'. גם במילון ההיסטורי ובמאגר המונחים יש חלוקה בין שני ערכי "כוכב", אלא שבמילון ההיסטורי כוכב הוא שמו של כוכב הלכת מרקורי (כוכב חמה) ובמאגר המונחים הוא שם צמח. במשך כמה שנים הסתובבתי עם

כל מיני סרטטים ומחשבות, ובינתיים במדור המחשוב עסקו בדברים אחרים: פיתחו את אתר מאגרים החדש, את אתר המונחים החדש ואת הגרסה החדשה לאתר הבית. ואז, לפני שנתיים, חלו במקביל שלוש התפתחויות שאפשרו את מה שאראה לכם. נכנסנו שוב לתהליך של אפיון ועיצוב מחדש של אתר הבית, שהוא אתר פופולרי מאוד; 200,000 משתמשים שונים נכנסים בחודש לאתר הזה. חשבנו שהפעם הגיע הזמן לעשות מרכז מידע מקוון למילה העברית, כלומר לנסות לתת לכל מילה את כל הנתונים שיש בידינו ממאגרינו השונים. קראנו לזה "דף מילה". במקביל החל מדור המחשוב להשתמש בטכנולוגיה שמאפשרת חיפוש מתקדם במאגר המונחים, השונה מן החיפוש במאגרים. או אז מצא מדור המחשוב פתרון לבעיה המרכזית של איחוד מאגרי המידע השונים ושל החלוקה השונה של המידע במאגרים, ובעצם הגה דרך לעקוף אותה: במקום לאחד את המאגרים – מה שבינתיים קשה ביותר עד בלתי אפשרי – לאחד את החיפוש. אומנם המחפש מילה לא יקבל את התוצאה ממאגר אחד, אבל בעזרת החיפוש המתקדם הוא יקבל את נתוני המילה מן המאגרים השונים. אם יוצאים במערכת השם מן המילה המנוקדת **פּוֹכֵב**, התוצאה תיראה אחידה, ובעיית החלוקה למשמעויות תיעקף.

ההתפתחות השלישית והמאוד חשובה, התפתחות שבלעדיה אי אפשר היה לעשות כלום, היא השלמת העבודה על לוחות נטיית הפעלים. רונית גדיש הובילה את המהלך, ולפני שנה וחצי ברק דן הציגו בקונגרס העולמי למדעי היהדות. מאגר המידע הזה מאפשר לחבר בין הנתונים כי גם אם הם ערוכים לפי שורש ובניין וזמן יש להם צורה. כעת אדגים לכם את הדברים. (דבריה מלווים בהקרנת צג המחשב.)

החיפוש נעשה בחלונית החיפוש באתר הבית של האקדמיה. דרכו אנו מגיעים למה שאנו מכנים "דף מילה". אם אכתוב למשל את המילה **ראש**, אקבל במקום הראשון בדף המילה של **ראש** קישור לערך "ראש" תחת הכותרת "מן המילון". מדובר בעיבוד של "מילון ההווה" של שושנה בהט ומרדכי מישור. לפני כמה שנים הרשה לנו איתן אבניאון להשתמש בו, וגם מוטי מישור נתן לנו את ברכתו. השקענו לא רק עבודה טכנית רבה בקליטתו ובהפיכתו למסד נתונים, אלא גם עבודה רבה מצד התוכן שהרי מדובר במילון בן 25 שנה. עמלה על כך רונית גדיש שעשתה לילותיה כימים. בשנים הקרובות נמשיך לפתחו ככל שנוכל כמילון של האקדמיה. בערך הזה ניתן מידע דקדוקי קצר (מין, שורש, נטייה), הגדרות וצירופים.

אחרי המילון מתקבלים קישורים לתשובות באתר האקדמיה הקשורות למילה **ראש**. אלה הסברים שמעניינים מאוד את הציבור. במקרה הזה יש תשובות על **ראש עיר וראש עירייה**, על צורת הנקבה **ראשה**, על צורת הרבים של **ראש** ועל גלגולי המשמעות של המילה **ראש**, הבאים לידי ביטוי בצירופים כמו **ראש הממשלה וראש השנה**.

אחר כך ניתן קישור לערך "ראש" במאגרי המילון ההיסטורי. מה שאתם רואים לפני הקישור הוא גרף של שכיחות המילה במאגרינו לאורך השנים. כך אפשר לראות מתי המילה הייתה פופולרית יותר ופחות. אומנם יש תקופות שיש לנו מהן במאגרינו רק מעט חומר, אבל השכיחות שמוצגת היא השכיחות היחסית. לבסוף ניתנים המונחים ממונחי האקדמיה. כל עוד לא היה קישור לאתר הזה, היה על המחפש לדעת שהוא קיים ולהבין איך לחפש בו. כעת מוצגים לפניו בלי כל מאמץ המונחים המעודכנים

ביותר, וניתנת לו אפשרות בקישורים ישירים להיכנס לרשימת המונחים המלאה או למילון מסוים או למונח מסוים.

החיפוש חכם מאוד, וחלק מן המידע אינו מצריך אפילו לחיצה על לחיץ Enter. למשל אם אכתוב בחלונת החיפוש דוגמא, הוא כבר יסביר לי שהתכוונתי לדוגמה. הכתיב הלא תקני מיתקן לתקני, הכתיב המלא מופיע לצד החסר, ואם אכתוב אביזר אקבל גם אביזר וגם אבזר, ללמדני שיש שתי צורות תקניות. אם אכתוב בחלונת החיפוש אסרטיבי, מאליו יינתנו לי החלופות העבריות דעתן או דעתני. אם זה כל מה שרציתי לדעת, כבר אינני צריכה לחלופון או למאגר המונחים. הקלדת המילה איחדנו לא רק תיתן לי את צורתה המנוקדת, אלא גם תפנה אותי לפועל אחד (איחד) בבניין פיעל. כעת אם אלהץ על לחיץ Enter אוכל לראות – עוד לפני שאיכנס למילון ההיסטורי – כמה נדיר הפועל בתקופות קדומות ועד כמה עולה שכיחותו בעברית למן תקופת ההשכלה. אני מקווה שלא ירחק היום שמכל ערך שמני או פועלי נוכל להפנות ישירות לנטייתו. קודם לכן נעלה לאתר הבית את לוחות נטיית הפועל, ומשיושלמו – גם את לוחות נטיית השם. והערת העורך: לוחות נטיית הפועל אכן שולבו ב"דף המילה", ויש קישור מכל פועל לנטייתו. עוד אזכיר את אוסף ההקלטות של מסורות קהילות ישראל שקלטנו פה בשנה שעברה. אני מקווה שעוד השנה תוכלו לשמוע אותן באתר הבית שלנו. והערת העורך: אוסף ההקלטות פורסם באתר האקדמיה. יום אחד, לא השנה, גם נתחבר למפתחות כתבי העת שציינתי בהתחלה. ואם נחזור לחלום על איחוד הערכים הכללי – חלום שטרם התגשם – בימים אלה אנחנו עמלים על רשימת ערכים אחת. מי ייתן שלעתיד לבוא כל שאר הנתונים יתחברו אליה; זה יהיה נפלא.

תודה רבה למדור המחשוב, העמל על הפיתוחים, ותודה רבה למזכירות המדעית ולראשתו רונית גדיש.

ט' בן-יהודה: תודה רבה גם לדורית לרר כמוכן. הזמנו לישיבה הזאת את יועצי הלשון – לא רק את יועצי תאגיד השידור הפועלים בתאגיד מטעם האקדמיה אלא את יועצי הלשון בכל רשתות השידור – ונמצאים כאן כמה מהם. זו הזדמנות להגיד לכם, יועצי הלשון, ובאמצעותכם לאחרים: היכנסו לאתר שלנו והיעזרו בו. תמצאו בו תשובות לרוב השאלות.

א' ממז: תודה רבה לדוברות, לצוות המחשוב ולמזכירות המדעית. אני נועל בזה את הישיבה.